

ЛЕКЦИЯ

на

министъра на отбраната проф. Годор Тагарев,
по случай тържественото откриване на новата академична 2023-2024 г. във
Военна академия „Г. С. Раковски”, 4 септември 2023 г., София,

на тема

*„Визия за адаптиране на отбранителната политика към предизвикателствата
на новата геостратегическа среда“*

**Уважаеми преподаватели, слушатели, студенти, докторанти,
Госпожи и господа, адмирал и генерали,**

Благодарен съм за възможността да изнеса първата лекция за новата академична година във Военната академия. Като най-старото висше военно-учебно заведение в България, Военна академия продължава да подготвя елита на българския офицерски корпус и е призвана да продължава да възпитава следващите поколения лидери – и военни, и цивилни, в духа на националните ни традиции и европейските ценности.

Откриваме учебната година в период, в който политиката на силата се завърна в Европа. Войната на Русия против Украйна, която, заедно с другите нарастващи рискове и заплахи за сигурността, ни поставя пред предизвикателството ускорено да изграждаме и развиваме силна българска отбрана в рамките на НАТО и ЕС. Днес трябва решително да инвестираме в критично необходимите отбранителни способности, с които българската отбрана и въоръжени ни сили да са способни да се справят с военните предизвикателства на бъдещето. Нашата задача е да осигурим най-ефективно използване на нарастващите ресурси, които българското общество отделя за отбрана. Това изисква последователно да реализираме ясни приоритети на националната отбранителна политика, насочени към изграждането на силна българска и колективна отбрана.

Днес сме изправени пред редица комплексни предизвикателства за сигурността ни. Демографската криза, заедно с редица други фактори, оказва негативно влияние върху попълването на Въоръжените сили с достатъчно мотивиран и подготвен личен състав. Навлизането на нови технологии променя характера на войната. Конфликтите се водят едновременно в няколко или във всички области на операциите – по суша, вода, въздух, в космоса и в киберпространството, с отчитане на физическото, виртуалното и когнитивното измерения. Въоръжените сили ще действат във все по-сложна електромагнитна

и информационна обстановка. Промените в климата оказват съществено въздействие върху оперативните аспекти и ефективността на военните действия. Изграждането на способности за поддръжка като страна-домакин сега е ключово за осигуряването на операции на НАТО на територията на страната. Всичко това поставя още по-високи изисквания към способностите на Въоръжените сили. Наложително е преодоляването на технологичната изостаналост, постигането на оперативна съвместимост със съюзниците, скъсване с остатъчното съветско наследство и окончателното прекъсване на зависимостите от Русия по отношение на въоръжението и бойната техника, изграждането на устойчивост и ефективно взаимодействие с другите национални участници, имащи отговорности към сигурността и отбраната.

Именно за да се справим с тези предизвикателства, заедно с моя екип сме решени в следващите няколко месеца да направим **Стратегически преглед на отбранителната политика**. Целта ни е да адаптираме тази политика, като прегледаме и оптимизираме редица ключови процеси. До края на годината ще фокусираме вниманието си върху следните основни въпроси: набиране, развитие, задържане, освобождаване и социална адаптация на личния състав; развитие на способностите за осигуряване от страна-домакин; изграждане на устойчивост на отбраната в информационното пространство срещу дезинформация, пропаганда и когнитивно въздействие; способности за киберотбрана; привличане на предприятията от българската отбранително-технологична и индустриална база за изграждане и развитие на способности; иновации, научноизследователска и развойна дейност и национално позициониране в европейската и евроатлантическа отбранителна технологична и индустриална база; структура, численост, дислокация, командване и управление на Въоръжените сили; военновременни задачи на публични и частни организации и др. Всичко това ще ни даде необходимата основа за най-ефективно изграждане и развитие на отбранителните способности и ще ни позволи да постигнем приоритетните цели на управленската програма на правителството в сектор „Отбрана“.

Като страна-член на НАТО и ЕС, България споделя оценките на средата на сигурност, залегнали в Стратегическата концепция на НАТО и в Стратегическият компас на ЕС. Стратегическата концепция на НАТО определя Русия като най-значимата и директна заплаха пред сигурността на съюзниците. Трябва добре да си даваме сметка, че, в условията на коренно променена стратегическа среда, България е обект на системна руска хибридна агресия. Кремъл ще продължи да използва всяка удобна възможност за провокации спрямо държавата ни и за подкопаване на нашия необратим цивилизационен

избор да бъдем част от Европа и НАТО. Мишена на хибридните въздействия е процесът на вземане на суверенни национални стратегически решения чрез опити за намеса във вътрешнополитическите процеси и създаване на разделение в обществото. Дезинформацията е един от основните инструменти и това я превръща в директно предизвикателство за националната сигурност и отбрана.

Като черноморска държава България е силно обезпокоена от военните способности и агресивната политика на Русия в региона, милитаризацията на Крим, както и от актуалните развития на войната в Украйна. България застъпва виждането, че сигурността в Черно море е възможна само с колективните усилия на НАТО и активния ангажимент на ЕС, като ние следва активно да допринасяме към тези усилия. Стремещт ни е насочен към увеличаване на стабилността и сигурността в Черно море чрез засилен ангажимент на НАТО, по-активно сътрудничество между черноморските държави-членки, както и чрез увеличаване на капацитета на страните-партньори на Алианса.

В този контекст, трябва обективно да си даваме сметка за зловредната роля на Русия в исторически план за сигурността и развитието на съвременна България. Трябва да се отърсим от насадените ни под руски натиск исторически митове и лъжи за т.нар. “освободителка” и нейната т.нар. “безкористна”, “братска” подкрепа. След създаването на Третата българска държава в резултат на поредната война между руската и османската империи, руската политика спрямо България е била перманентен източник на политическа нестабилност и кризи. Руската империя работи против Съединението между Княжество България и Източна Румелия през 1885 г., а през следващата година е подбудител и на опит за русофилски преврат. На 14.10.1915 г. руски бойни кораби бомбардират Варна. През есента на 1916 г. българската кавалерия, водена от генерал Иван Колев, разбива нахлулите в Добруджа руски войски. Още от създаването си СССР прави непрекъснати опити да дестабилизира България и подкрепя въоръжените действия и терористичните актове на комунистите. Москва стои зад метежа преди 100 години, известен в комунистическата историография като „Септемврийско въстание“ и зад най-големия терористичен акт в историята на България и Европа, а до 11 септември 2001 г. и в света – атентата срещу църквата „Света Неделя“ на 16.04.1925 г. На 05.09.1944 г. СССР обявява война на България, а съветските войски окупира държавата ни, в резултат на което с насилие е наложен престъпният комунистически режим, отговорен за смъртта и репресиите над десетки хиляди достойни и образовани българи и за отклонението на страната ни за половин век от нейния естествен европейски път на развитие. Цената на съветската окупация струва на България над 130 милиарда лева. Заграбени са златният резерва на

БНБ и държавният архив. Всички тези исторически факти трябва да имаме предвид днес, когато руската пропаганда и дезинформация е насочила всички свои сили и средства за да всява обществено разделение и конфликти.

Да се върнем обаче на днешните непосредствени предизвикателства. Настоящата ситуация в Черно море е резултат от агресивната реваншистка политика на Русия. Кремъл целенасочено използва регионалната дестабилизация като инструмент за осъществяване на своите стратегически цели. България, като съюзник в НАТО и член на ЕС, прави възможното, самостоятелно и като част от съюзните инициативи, да бъде гарантирано спазването на международното право и свободата на търговското корабоплаване в Черно море. Нашите институции, имащи отговорност за сигурността в Черно море, внимателно следят обстановката и предприемат всички необходими действия за защита на националните интереси. Военноморските ни сили упражняват постоянен контрол и са в готовност да реагират на всякакви възможни ситуации в териториалните води на страната ни. Усилена е бдителността за плаващи морски мини и се изпълняват задачи за противоминна борба, с което ВМС пряко допринасят за осигуряване на безопасността на търговските кораби, преминаващи през Черно море. Засилваме координацията и сътрудничеството с останалите черноморски съюзници.

За нас е неприемливо Руската федерация да използва военноморски учения, за да блокира износа на украинско зърно. Определено не са добра практика действия като обявления от Русия предупредителен район в части от изключителната икономическа зона на България в Черно море, поради провеждане на военни учения. Това е особено валидно в днешния регионален контекст на сигурността, където агресивните действия на Москва са главният дестабилизиращ фактор.

Най-непосредствените и директни предизвикателства пред нашата сигурност сега произтичат именно от продължаващата война на Русия срещу Украйна, както и от хибридната война на Кремъл против ЕС и НАТО, включително и срещу нас. Затова евроатлантическата общност трябва да остане единна и да бъде още по-решителна в своята солидарност с Украйна. България, от своя страна, ще продължи да подкрепя Украйна, включително и с предоставяне на допълнителна военна помощ. Това е процес, а не еднократен акт. От перспективата на нашите стратегически интереси трябва да направим всичко в рамките на възможностите ни, за да допринесем за победата на Украйна, така че тя да възстанови териториалната си цялост в нейните международно признати граници. Нашата обща бъдеща сигурност зависи от

изхода на тази война. Освен това, България ще продължи да подкрепя Украйна в нейния стремеж да се присъедини към НАТО, когато условията го позволяват.

Новата стратегическа среда налага нови и още по-високи изисквания към способностите на българските въоръжени сили. И не само – ресурсът време става още по-дефицитен. Наложително е в ускорени срокове да градим критично необходимите ни способности, като, освен на национални усилия, ще разчитаме и на съвместни инициативи в рамките на НАТО и ЕС.

Приоритетите на отбранителната политика на този кабинет са дефинирани в съответствие с приетата стратегическа рамка на отбраната и се базират на приемственост в положителните достижения. Приоритетните за мен и екипа ми области за планиране на отбраната и развитие на Въоръжените сили са следните:

- **изграждане и развитие на отбранителните способности, адекватни на средата за сигурност;**
- **хората в отбраната;**
- **интеграция и участие на страната като съюзник и активен член на НАТО и Европейския съюз;**
- **изграждане на национална устойчивост.**

Няма алтернатива на това българските въоръжени сили да бъдат модерни, оперативно съвместими, с единна система за командване и управление и да разполагат с основните приоритетни способности, адекватни на рисковете и заплахите. Нашата отбрана трябва да функционира максимално ефективно и ефикасно в рамките на колективната отбрана на НАТО и в Общата политика за сигурност и отбрана на ЕС. Тя е интегрална част от системата за защита на националната сигурност и са необходими добре развити механизми за бързо и ефективно междуинституционално взаимодействие, при оперативна съвместимост и възможности за споделяне на способности с други ведомства.

В новата стратегическа реалност основният фокус на отбранителната политика е укрепването на нашата национална отбрана като елемент от отбраната на НАТО. Затова ще продължим с изпълнението на залегналото в Програмата за развитие на отбранителните способности до 2032 г., със специален фокус върху ускорената подготовка и реализиране на проектите за изграждане на тежка механизирана бригада и проектите, свързани с гарантиране на сигурността в Черно море, както и одобряване от Министерския съвет и внасяне в Народното събрание на проект на решение за одобряване на „Програма за приоритетни инвестиционни разходи на МО“.

За да имаме надеждни отбранителни способности, днес спешно трябва да адресираме хроничния остър проблем с некомплекта от военнослужещи. Хората

в отбраната за нас са основният приоритет. С оглед на преминаването на нови системи въоръжение и техника ще са ни необходими подготвени, психологически устойчиви и мотивирани професионалисти, с висок морал и боен дух. Това е заявявано досега нееднократно пред Вас през предишни години. Въпросът е какво е постигнато до сега и най-вече какво ще направим в непосредствен план.

В тази връзка, още през юли се запознах с незадоволителното състояние на окомплектоването в Сухопътни войски. В условията на днешната среда на сигурност това изисква от нас спешни действия. По тази причина вече разпоредих сформирването на работни групи, които да извършат в кратки срокове преглед на изпълнението и резултатите от предвидените мерки от Програма 2032 по отношение на човешките ресурси, както и да бъде извършен преглед на планиращите сценарии. Стратегическият преглед на отбранителната политика има за цел да прегледаме изпълнението на Програма 2032, включително и по отношение на хората в отбраната, и съответно да адаптираме нашите управленски решения и подходи към новите условия.

Оставаме ангажирани с подобряването на заплащането и на условията на труд. Вече е факт увеличението на месечните възнаграждения с 10% за текущата година. В хода на бюджетната процедура за 2024 г. ще настоявам отново да има годишна индексация на доходите на хората в системата за отбрана, с което най-малкото да бъдат преодолени негативните последици от ускорената инфлация през последните две години.

Считам, че рационално управленско решение в тази насока би било устойчивото ежегодно увеличаване на възнагражденията на военнослужещите, както и увеличаването на диференцирането в заплащането в зависимост от опита, тежестта на службата и степента на риск.

Привлекателността на военната професия не е свързвана само с трудовите възнаграждения. Мотивацията за служба се определя и от удовлетвореността на военнослужещия от условията, в които служи, и най-вече от чувството за справедливост и обективност в служебното развитие. Необходимо е да бъдат прилагани ясни и обективни критерии за постъпване на служба, за атестиране и за кариерно израстване така, че ролята на субективния фактор да бъде минимизирана. С предстоящата промяна в ЗОВСРБ се предвижда отпадане на „ежегодното“ атестиране на военнослужещите, тъй като с него не се отчита спецификата на военната професия и е неприложимо за всички военнослужещи, най-вече за тези, заемащи длъжности в международни организации на територията на страната или извън нея. А броят на тези военнослужещи ще се увеличава.

При атестирането могат да се включат и някои обективни измерители, например владеенето на английски език. Назначаването на всяка една длъжност следва да се основава на ясни, обективни и измерими критерии и стандарти, разписани в съответните нормативни документи, а не да зависи от желанието и субективната преценка на ръководителя. И това трябва да важи от командира на батальона до началника на отбраната. Само прилагането на обективни критерии за кариерно развитие ще направи необратим пътя на положителния подбор, при който в системата се приемат и развиват хората, които са способни, почтени и могат да поемат отговорност.

Очевиден извод днес е, че е допуснато критично изоставане на модернизацията на Сухопътните войски, които са гръбнакът на българските въоръжени сили. Именно затова те са във фокуса на нашите управленски усилия, като амбицията ни е да имаме договор за новите бойни бронирани машини за тежката бригада възможно най-скоро. Освен нови бойни машини, на този вид въоръжена сила трябва да осигурим също така нови, оперативно съвместими артилерийски системи, системи за противовъздушна отбрана, безпилотни летателни апарати и др. Без да игнорираме останалите видове въоръжени сили, особено силен акцент трябва да бъде поставен върху модернизацията на Сухопътни войски, където изоставането е най-драстично. Без навременна модернизация на Сухопътни войски не можем да изградим адекватни на средата за сигурност отбранителни способности и да изпълним съюзните ни ангажименти към колективната отбрана.

Що се отнася до другите видове въоръжени сили, тяхното превъоръжаване и модернизация продължават. В спешен порядък ще ускорим модернизацията, с оглед постигане на максимална дигитализация, автоматизация, автономност на действие едновременно във всички домейни и оперативни измерения.

Работим за изграждането на инфраструктурата за новия боен самолет, така че да бъде постигната оперативна готовност в предвидените срокове. Работим и за придобиването на: системи за противовъздушна и противоракетна отбрана; трикоординатни радари; мобилни високоточни артилерийски системи; системи за командване и управление; противокорабни брегови ракетни комплекси; способности за морска ситуационна осведоменост; въоръжение на новите многофункционални патрулни кораби и др.

Модернизацията е скъпо струващ и дългосрочен процес, за чиито стабилни основи работим интензивно, водени от визията за изграждане на силна българска отбрана в НАТО и ЕС. Инвестиционните проекти, които ще залегнат в бъдещата „Програма за приоритетни инвестиционни разходи на МО“ ще

покрыят комплексно необходимите способности във всички видове въоръжени сили.

Централно място тук заема адекватното финансиране на отбраната. Намерението на правителството е да изпълним заложеното в Националния план за повишаване на разходите за отбрана до 2% от БВП до 2024 г. Планираме разходи за отбрана от 1.88% от БВП през тази година и 2% от БВП през 2024 г. Предвид спешната необходимост от модернизация и превъоръжаване, както обявихме след срещата на високо равнище на НАТО във Вилнюс, 2 % от БВП за нас вече не е таван, а минимална отправна точка за бъдещо нарастване на разходите за отбрана.

Като страна-член на НАТО и ЕС България активно ще допринася за регионалната стабилност както в Черно море, така и в Югоизточна Европа. Ние разглеждаме отбраната на страната ни в рамките на колективната отбрана на НАТО и Общата политика за сигурност и отбрана на ЕС. Предвид стратегическите ни интереси, отразени в целите на правителствената програма, ще поставим засилен фокус върху ролята на България като страна от НАТО в Черно море. От особена важност са създадените нови многонационални бойни групи по Източния фланг и изграждането на способности за потенциалното им нарастване до ниво на бригада, където и когато е необходимо, чрез усилването им с предварително идентифицирани сили, предно разположено оборудване и подобро командване и управление. България, като страна-домакин на многонационална бойна група, ще продължи работата по създаване на необходимите условия за нарастване на бойната група до бригада, в случай на необходимост и съобразно оценката за нивото на заплахата. В контекста на утвърдените регионални планове, България планира изграждането на структури от системата за командване и управление. Най-съществената от тях е създаването на постоянно действащ многонационален щаб на дивизия.

Част от мерките, свързани с изграждането на възпиращия и отбранителен потенциал на НАТО и укрепването на сигурността в Черно море, е и повишаването на ситуационната осведоменост. След постигане на първоначални оперативни способности през 2021 г. на Военноморският координационен елемент във Варна, България продължава да заявява своето намерение тази структура да се развие като съюзна, т.е. като част от структурата на силите на НАТО. Затова през м. юни 2023 г. беше изготвена и изпратена до Върховния главнокомандващ на силите на НАТО в Европа ревизирана концепция за развитие на Центъра.

В тази връзка, разширяването на българското участие в международни щабове на НАТО, в това число и предстоящото сформироване на щаб на дивизия у

нас, изисква значително нарастване на броя офицери и сержанти, владеещи английски език на работно ниво. Това е сериозно предизвикателство пред системата на военното образование, което изисква нови управленски подходи. Следва да се анализира и обмисли разширяване на обхвата от длъжности, изискващи задължително владеене на английски език, както и възможностите за интензифициране на езиковата подготовка на военнослужещите.

Позволете ми тук да отбележа и приноса на Военна академия при подготовката на кадри и за други съюзници. Това важи в особено голяма степен за представителите на Република Северна Македония. Със Скопие сме съюзници в НАТО. Рамо до рамо наши военнослужещи служат в многонационалната бойна група на Алианса в България, споделяме общи европейски ценности и заедно вървим по общ европейски път.

През нашия мандат ще работим и за реализацията на съвместни многонационални проекти за изграждане на способности в рамките на НАТО и ЕС, като начин за споделяне на разходи и постигане на по-високи технологични резултати. Ускорителят за иновации в отбранителния сектор в Северноатлантическия регион (DIANA) вече функционира, като България участва с два тестови центъра. Следва в най-голяма степен на оползотворим и участието ни във Фонда на НАТО за иновации. Намерението ни е също така да максимизираме и възможностите на стратегическото ни партньорство със САЩ, включително по линия на програмите за Чуждестранно военно финансиране и Чуждестранни военни продажби.

Като министър на отбраната съм ангажиран да работя за укрепването на демократичните гражданско-военни отношения и гражданския контрол над Въоръжените сили. Роля и принос за това има и качествената и модерна военнообразователна система, подготвяща бъдещите лидери в отбраната и сигурността. Само така можем за имаме още по-силна отбрана в рамките на колективната.

За срока на дадения ни от Народното събрание управленски мандат ще обърнем сериозно внимание и върху противодействието на хибридните заплахи, особено на тези, идващи от Русия. Затова пред нас като държава и общество стои предизвикателството да изградим и поддържаме достатъчно висока устойчивост, което ще осигури защита против хибридни въздействия. Защото от години Кремъл използва дезинформацията срещу нас, а фалшивите новини и пропагандните наративи засягат пряко и отбраната.

Руската хибридна пропаганда цели да подкопае обществената подкрепа за Българската армия и да демотивира военнослужещите. Една от причините за недостига на военнослужещи е именно тази. За да се защитим успешно, трябва

да умеем да комуникираме с обществото и най-вече хората в отбраната, като предоставяме навреме достатъчна, ясна и разбираема информация, което очевидно досега не сме успели да постигнем. Ето защо ще усъвършенстваме информационната ни политика и ще изграждаме нашия капацитет за ефективни стратегически комуникации. Това няма да изисква значителни структурни промени. Високи очаквания имам както по отношение на работата на структурите за връзки с обществеността в системата на Министерството на отбраната отбрана и в Българската армия, така и спрямо Информационния център на Министерството на отбраната, вестник „Българска армия“ и Военния телевизионен канал, чиято основна аудитория са хората в отбраната и българското общество.

Моята амбиция е много скоро всички да усетим положителния ефект от усилията ни по отношение на публичните стратегически комуникации, а най-осезаемо това да стане във Въоръжените сили. Именно за тях трябва да работим, така че, освен модерно въоръжени и високо подготвени, те да бъдат и високо мотивирани и най-вече готови да воюват и да побеждават всеки един агресор. Затова очаквам и вашата подкрепа и отговорно заявявам, че прогресивната академична мисъл има място не само в публикациите на научните журналы, но тя също така трябва задължително да присъства и във военните медии и социалните мрежи. Повече не трябва да допускаме положението, при което хибридно манипулирани, псевдо-научни публикации в съмнителни, псевдо-български, дори псевдо-военни издания, за съжаление, се разпространяват широко чрез социалните мрежи и се четат, често пъти безкритично, и от военнослужещи, и от граждани. Чрез подобни средства руската пропаганда ерозира общественото доверие у нас, което засяга и системата за отбрана.

Стратегическата среда днес е коренно променена и затова и България трябва да осъвремени своята концептуална база. Стратегическият преглед ще покаже какви документи и в какъв ред трябва да бъдат разработени или адаптирани. Що се отнася до отбраната, вече разработваме нова Национална отбранителна стратегия, която ще зададе рамките на отбраната и изграждането и развитието на способностите на въоръжените сили.

Не на последно място, от ключово значение за изграждане на надеждна и силна отбрана е да извлечем навреме и в пълна степен уроците от войната в Украйна и да ги прилагаме при подготовката и използването на войските и силите. Тук важна роля има системата на военното образование и ето защо очаквам от Военна академия да следи и обобщава уроците от развитието на бойните действия в Украйна. Това е неразривно свързано и с въпроса за подготовката на бъдещите лидери в отбраната, които да са способни да поемат

инициатива и отговорност. През целия ми мандат ще следя с особено внимание как военнообразователната система подготвя бъдещите лидери в отбраната.

Уважаеми господа офицери, госпожи и господа,

В заключение, позволете ми да подчертая, че основната поука от войната в Украйна за нас е, че трябва да ускорим изграждането на силна българска отбрана като част от колективната.

В случай на военна агресия против България, ние сме защитени по силата на чл. 5 от Северноатлантическия договор от обединената сила на нашите съюзници. Това обаче по никакъв начин не отменя нашата главна отговорност по чл. 3 от същия този договор, а именно – да градим надеждна българска отбрана в Алианса. Затова усилията ни са върху укрепването на отбранителните способности на българските въоръжени сили, заедно с постигането на по-тясна съюзна интеграция в НАТО. Тук от ключова важност е да продължим укрепването на присъствието на Алианса в Черно море, като за целта занапред трябва да сме готови да даваме още по-активен практически принос.

Пожелавам Ви успешна академична година, в която не само да натрупвате нови знания и да извличате най-новите уроци от практиката на военното дело, но и да продължавате да градите себе си като професионалисти. И най-вече да бъдете хора, носители на ценности и интегритет.

На добър час!